

**MÜASİR AZƏRBAYCAN POEZİYASININ ÜSLUBU
MƏSƏLƏLƏRİ**

Hər dövrdə ədəbiyyatın özünəməxsus mənzərəsi olmalıdır. Elə bir mənzərə ki, nəinki müasir zamanı yaşayan ədəbiyyat adamına, həmçinin gələcək nəslin oxucusuna da aydın olsun. Əlbəttə, ədəbi proseslər baş verən istənilən dəyişikliyin ədəbiyyat üçün inkişaf, eniş, yaxud durğunluq olduğunu vaxtında dəyərləndirmək çətindir. İstər-istəməz “hadisələri qiymətləndirmək üçün kənardan baxışa ehtiyac var” məntiqə üstünlük verməli olursan. Amma prosesin hansı istiqamətdə dəyişdiyini deyə bilməsən də, ümumi mənzərənin istənilən zaman aydınlaşdırmaq və təsvir etmək mümkündür. Bu mənada deyə bilərik ki, “keçid dövrü” adlandırılan qarışıq zamanda belə, yeni əsərlər, yeni ədəbiyyat nümunələri yaraşır. Biz onların ümumi mənzərəsini, xarakterik cizgilərini, keyfiyyət dəyişikliyinə uğrayıb-uğramadığını təsvir etməyə çalışacağıq.

Məlumdur ki, tarixin hər dönəmi özü ilə təzə ədəbi imzalar gətirir. Elə imzalar ki, talelərini təkcə istedadları, qələmlərin gücü müəyyənləşdirmir. Onlardan kimisi özünü təsdiqləyib yaşayır, kimisi meydandan gedir, kimisi də... elə imza olaraq qalır. Yəni cəmiyyətin virtual şəkildə qəbul etdiyi və ədəbi təffəkkür sahibi kimi qavradığı bəzi adların arxasında ədəbiyyat nümunəsinin dayandığı da çıxı bilər. Hər halda, bu cür faktlar məlumdur.

Eyni dövrün meydana çıxardığı (yaxud meydana olsada da, tanınmadığı üçün tanıtıldığı) yeni imzaların ümumi külliyyatını nə cürsə adlandırmaq gərəkdir. Deməli, qarşıya ilk problem çıxır- ədəbi nəslə necə adlandırmaq?

Sözsüz ki, ədəbiyyat nümunəsi qrup halında yaranmadığı kimi, ədəbiyyat adamları qruplaşma şəklində

öz mövcudluğunu qoruyub saxlaya bilər. Amma ədəbiyyatın özündə də, ədəbi prosesin daxilində də qruplaşmaların varlığı şəxsizdir. Bu qruplaşmalar Ədəbiyyat nümunəsi yaratmasa da, Ədəbiyyat adamı imicini formalaşdırır. İstəsək də, istəməsək də, belədir. Bu ədəbi birliklər ədəbi nəslin necə adlandırılması problemində həll rolunu oynaya bilmir. Çünki bu dövrün ədəbiyyatçıları “Pərvanəçi”lər, “Eqo”çular, AYO-çular, “Alatoran”çılar, “Yenisi”çilər yox- məhz nə cürsə adlandırılmalıdır. Bəlkə bu prinsiplial iş deyil və ümümlilikdə adlandırma ədəbi nəslin təffəkkürünü və hansı estetik görüşə malik olduğunu ortaya qoya bilməz. Amma bununla belə, cəhd edək.

“Gənc nəsil” anlayışının bu adlandırma üçün yaranmadığı artıq tədqiqini tapıb. Xüsusilə də bu nəslin arasında “qırx yaşlılar” olduğuna görə (yeri gəlmişkən, bizim bu gün problem kimi ortaya atdığımız qırx yaşdı və ondan böyük ədəbiyyat adamlarımızın “gənc” adlandırılmasını rus ədəbiyyatında belə həll etdilər. “Sorokletnie” (qırxyaşlılar), “Molodie” (gənclər)- İ.Pankevin “Neizvestnoe pokolenie?”- (“Tanınmayan nəsil?” kitabından). Bizsə “yeni nəsil” adlandırmaq. Əsaslandırma- mız isə yeni quruluşun, cəmiyyətdə gedən yeni ictimai- siyasi, iqtisadi, hətta psixoloji dəyişikliklərin yeni təffəkkürə malik ədəbiyyat adamı ortaya çıxartmasıyla bağlı olacaq.

Müasir Azərbaycan poeziyası yeni imzalar və yeni istedadlar cəhətdən uğurlu adlandırmaq mümkündür. Əvvəlki nəslin nümayəndələri olan Ramiz Rövşən, Rüstəm Bəhrudi, Vaqif Bayatlı Odər, Vaqif Səmədoğlu dördlü- yündən sonra Adil Mirseyid, Salam, Qulu Ağsəs, Əlizadə Nuri, Rasim Qaraca, Murad Köhnəqala, Mahir Mehdi, Elnur Astanbəyli, Əli Əkbər, Aqşin Səlim Babullaoglu, Nuridə Atəşli, Dəyanət Osmanlı... poeziyanın yeni imzaları idilər. Amma “yeni imzaları idilər. Amma “yeni nəslin” yaratdığı poeziya hansı forma və məzmun dəyişikliyinə uğradı. Ümümi ştirxləri belə sadalaya bilərək: ilk növbədə

“yeni nəslin” yaratdığı poeziyada mövzu dəyişikliyi baş verdi. Tutaq ki, 70-ci illərin diqqətində olan “ölüm” obyektini ilə əvəz edildi. Daha sonra bu, öz yerini “Tanrı” və “dua” ya ötürdü. Həmçinin poeziyanın “qara” notlara köklənməsi prosesi gücləndi. “Söz oyunu” adı altma qəbul etdiyimiz təzad assosiasiyasının yaradılmasına xüsusi marağın meydana gəlməsi müasir poeziyanın ən başlıca xüsusiyyətinə çevrildi. “Zövq vermək” xüsusiyyəti müasir şeirdə “düşündürmək”, “məntiqi oynatmaq”, “fikri dolaşdırmaq” xüsusiyyətləri ilə əvəz edildi. Poeziyada fəlsəfə ən başlıca keyfiyyət kimi qabardıldı və poetik təfəkkürün “sadə orijinallığı” “orijinal qəlizliklə” əvəz edildi. Həmçinin yeni nəsil poeziyasında poetik təfəkkürü vizual və virtual təsir “uçurumuna” uğratmaq, forma yeniliyi əldə etmək üçün (dünya ədəbiyyatının keçdiyi, amma bizim ədəbiyyatda yeni olan) eksperimentlərin tətbiqinə çalışmaq, müasir rus və keçmiş sovet məkanında olan çox ölkə ədəbiyyatlarının marağ göstərdiyi “poeziyada pornoqrafiya elementləri”nin az da olsa tətbiqinə çalışmaq kimi meyillər oldu.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin qurultayqabağı tədbirlərindən birində- son beş ilin poeziyası haqqında “Min illərin ayrıcında” adlı məruzədə tənqidçi Əsəd Cahangirin verdiyi təsnifatdan da belə bir bölgü aparıldı: “1998-ci ildən sonra meydana çıxan poeziya nümunələrini bir neçə ən başlıca yaradıcılıq metodu və istiqaməti üzrə bölmək olar:

1. milli-realist şeir
2. simvolist şeir
3. modernist şeir
4. postmodernist şeir

Burda ən mübahisəli məsələ növbəti bölgülərlə, xüsusilə də son iki bölgü ilə bağlıdır.

Modern şeir nədir? Maksimum dərəcədə ənənəlikdən, şeirin təzə çalarlarını yaratmaq, yeni ifadə üsulları, obrazlar

və epitetlər gətirmək, dünya, gerçəkliyə münasibətin və reallığı əks etdirmənin yeni poetik formalarını yaratmaq. Modern şerdə gördüyün dünya sanki sənə təzə görünür. Şairin aşılacağı hisslər oxucu üçün təzədir. Təbii ki, həmişə şerin təzəsi, artıq öz ömrünü başa vurmaqda olan, yaxud hələ yaşamaqda davam edən şerin köhnəsiylə mühazədə diqqəti cəlb edir.

Modernist şerin vətəni Avropadır, amma Şərq şairləri bu modernizmi qəbul edərkən çox zaman öz milli stixiyalarından çıxış edirlər. Yəni Avropa modernizmi ilə Şərqli baxışı birləşir. Bu gün modern şer yaradıcılarının ən uğurlusu Zahir Əzəmətdir. Məsələn:

Bu gün şəhərdə
şerimi gördüm-
su içirdi,
siqaret çəkirdi,
ağac sulayırdı,
Körpə bir qızın
ürəyində yellənirdi şerim.

Zahir Əzəmətin "Qərribə gün" şeri belə başlayır və əslində, modernistlərin gerçəkliyə münasibəti çox aydın ifadə edir.

Postmodernizm üslub, metod yox, dünyaya baxış, təfəkkür istiqaməti deməkdir. Onun Avropada fəlsəfi fikrin tənqidin nəticəsi kimi meydana gələn "modernizm"dən sonra yarandığı bildirilir. Üslubdan çox dünyabaxış, yeni təfəkkür, yeni dünya görüşü olan postmodernizm olan ağız dolusu danışanlara adını tez-tez çəkdiqləri Umberto Eko fikirlərindən də misal gətirə bilərik. O yarızdı ki, "postmodernizm xronoloji fakt yox, ruhi vəziyyətdir. Ona görə də hər bir dövrün öz postmodernizmi var".

Azərbaycan ədəbiyyatında postmodernist şairlərə gəldikdə bura Nuridə Atəşli və Əli Əkbəri aid etmək olar. Birinci bu vaxtda qədər ədəbiyyatımıza gətirilməyən qadın

hisslərinin gətirilməsi ilə yadda qalsa da, Əli Əkbər postmodernist öldürücü satiranın yaradıcısıdır. XX əsrin əvvələrində M.Ə.Sabir hansı təzyiqlərlə üz-üzə qalırdısa bu gün "Mən Əclafam" şerlər kitabından sonra həmin təzyiqlər Əli Əkbərə yönəlib. Şairin "Əclaf" şerinə nəzər salaq.

əclaf olmayanda

heç salam da vermirlər adama

ən çox əclaflığımı duyan isə

məscidimizdəki axunddur

çünki özü də əclafdır

bizim əclaflığımız dostdur

əclaflığımın mayası,

batareyası yoxdur.

vətənimdən

atamdan

anamdan qidalanıb əclaf olmuşam.

Posmodernist şerin ən sərt nümunəsi olan bu əsərdən görüldüyü kimi əsrlər boyu yaradılmış vətən sevgisi, ana məhəbbəti və bir çox milli dəyərlər tənqid olunur.

ƏDƏBİYYAT

1. Abdullayev C.M və b. Müasir Azərbaycan Ədəbiyyatı: Ali məktəblər üçün dərslik: C.2. B., Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2007.-564 s.

2. Azad Yaşar. Postmodern Rus Ədəbiyyatı: əsərlər toplusu, B., Adiloğlu, 2006.-144 s.

3. Əli Əkbər. Mən Əclafam: 100% qafiyələnmiş şizoizmlər, B., Adiloğlu, 2005.-190 s.

4. Əsəd Cahangir. Minillərin ayrıcında// Ədəbiyyat qurultaydan, qurultaya.-B., 1998.-S.12-45

5. Nərgiz Cabbarlı. Yeni nəsil ədəbiyyatı: Ədəbi-tənqidi məqalələr.- B., Elm, 2006.

6. Vaqif Yusifli. Yolayrıcı: Ədəbi-tənqidi məqalələr: B., Vektor nəşrlər evi, 2004.-185 s.

Хазар Гувватов

ВОПРОСЫ СТИЛИСТИКИ СОВРЕМЕННОЙ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ПОЭЗИИ

РЕЗЮМЕ

В данной статье освещены проблемы стилистики поэзии, на основе современных примеров Азербайджанской литературы. Автор так же, характеризует основные творческие методы по этому направлению.

KİTABXANAŞÜNASLIQ

Elçin Əhmədov, Əsmər Hüseynova. Qlobal informasiya məkanı və müasir kitabxanaşünaslıqda müəllimin yeni təzahürləri.....3

Əli Rüstəmov, Nuriyyə Mustafayeva. Respublika kitabxanalarında əsas proseslərin avtomatlaşdırılması..... 15

Sənubər Mustafayeva. Sənədlərin bibliografik təsvirində müasir təsvir qaydalarının tətbiqi (11 məqalə)..... 29

Afət Rzayeva. Soraq-bibliografiya aparatı Oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinin əsas bazası kimi..... 36

Elşən Əhmədov. Müasir şəraitdə oxucu orğularının ödənilməsi sahəsində m.f. axundov adına Azərbaycan milli kitabxanasının fəaliyyəti..... 46

Elvira Talıbova. Kitabxanalarda əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsi yolları 54

BİBLİOQRAFIYAŞÜNASLIQ

Nadir İsmayilov. Təbiətşünaslıq, texnika və kənd təsərrüfatı üzrə ədəbiyyatın bibliografik təhlilinin bəzi məsələləri.....59

Raiyə Vəzirova. Elektron bibliografik məlumat bazasının əsas tərkib hissəsidir.....76

Qəmzə Hacıyeva. Məcburi nüsxə cari milli bibliografiyanın əsas bazası kimi.....87

Xuraman Verdiyeva. Pedaqogika üzrə retrospektiv elmi köməkçi vəsaitlər..... 93

Əminə Məmmədova. Azərbaycan tarixçilərinə həsr olunmuş şəxsi bibliografik göstəricilər.....105

Arzu Vəliyeva. M. F. Axundov adına milli kitabxanada Oxuculara bibliografik informasiya Xidməti tarixindən (1970 – 1980).....114

KİTABŞÜNASLIQ

Şəhla Tahir qızı . Kitab ticarəti çeşidinin tipoloji modeli...121

Ələmdar Bayramov . Azərbaycanda nəşriyyat və kitab ticarəti bibliografiyasının yaranması və inkişafı.....129

Xəzər Qüvvətov. Müasir Azərbaycan poeziyasının üslubu məsələləri.....137

Bizim müəlliflər.....143

Bu nömrədə.....144